

УДК 159.922:001.18
doi: 10.15330/ps.11.1.31-38

Ігор Жигаренко

доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри психології та соціології
Східноукраїнський національний університет
ім. В. Даля
ORCID 0000-0002-8059-3920
e-mail: darts477@gmail.com

Ihor Zhyharenko

Doctor of Psychology, Associate Professor,
Professor of the Department of Psychology
and Sociology
Volodymyr Dahl East-Ukrainian National
University
ORCID 0000-0002-8059-3920
e-mail: darts477@gmail.com

**ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ
ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ**

**PSYCHOLOGICAL RESOURCES OF PERSONAL AND PROFESSIONAL
ADAPTATION OF SOCIONOMIC INDUSTRIES**

Анотація. *Мета* дослідження полягає у тому, щоб виявити психологічні ресурси особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічної галузі. **Методи.** У дослідженні застосовано методи спостереження, бесіда, анкетування, аналіз документів, метод експертних оцінок, методики діагностики соціально-психологічних установок особистості у сфері мотивації і потреб, ціннісних орієнтацій, емоційного інтелекту, самооцінки; опитувальники здатності і готовності до саморозвитку та самопізнання; загальної самоефективності; самоактуалізації; рефлексивності, смисложиттєвих орієнтацій; комунікативної компетентності; стилю саморегуляції поведінки; ставлення до роботи, професійного вигорання; методики діагностики процесуальних показників діяльності фахівця соціономічного профілю та його задоволеності професією. **Результати.** Розкрито соціально-психологічні ресурси особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю та параметри їх професійної успішності в умовах сучасного соціуму. Встановлено, що провідними ресурсами особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю є: в цінностях – самоактуалізація у творчості, у змісті – генеративність, тобто внутрішня мотивація особистості фахівця, яка визначає і підтримує процес його адаптації в професії і через професію, та показниками яких виступають такі деривати професійної успішності, як співвідношення самооцінок задоволеності діяльністю і реалізованістю у вигляді психологічного часу особистості. З'ясовано, що когнітивною та інструментальною основою процесу особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю є соціально-психологічна компетентність, яка забезпечує рефлексивний і конативний ресурси їх самозмінювання і самовдосконалення, зокрема в системі професійної підготовки та перепідготовки. Показано, що актуалізації ресурсів особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю сприяють сучасні психотехнології (психологічно компетентне професійне консультування, коучинг, груповий психологічний тренінг, креативні техніки та розвиток творчості, методи транзактного аналізу та арт-терапії, поведінкові методи і техніки саморегуляції), задіяні в системі їх соціально-психологічного супроводу і спрямовані на профілактику професійного вигорання, негативної девіантності і деструктивних тенденцій.

Ключові слова: фахівці соціономічного профілю, особистісно-професійна адаптація, соціально-психологічні параметри особистісно-професійної адаптації, психологічні ресурси особистісно-професійної адаптації.

Abstract. *Purpose* of the study is to identify the psychological resources of personal and professional adaptation of specialists in the field of socionomics. **Methods.** The study used methods of observation, interview, questionnaire, document analysis, method of expert assessments, methods of diagnosis of socio-psychological attitudes of the individual in the field of motivation and needs, values, emotional intelligence, self-esteem; questionnaires of ability and readiness for self-development and self-knowledge; overall self-efficacy; self-actualization; reflexivity, meaningful life orientations; communicative competence; style of self-regulation of behavior; attitude to work, burnout; methods of diagnostics of procedural indicators of activity of a specialist of socionomic profile and his satisfaction with the profession. **Results.** The social and psychological resources of personal and professional adaptation of socionomics specialists and the parameters of their professional success in the conditions of modern society are revealed. It is established that the leading resources of personal-professional adaptation of socionomic specialists are: in values – self-actualization in creativity, in content – generativeness, ie internal motivation of the specialist's personality, which determines and supports the process of his adaptation in

profession and through profession. derivatives of professional success as a ratio of self-assessments of satisfaction with activities and realizations in the form of psychological time of the individual. It was found that the cognitive and instrumental basis of the process of personal and professional adaptation of socio-economic specialists is socio-psychological competence, which provides reflexive and conative resources of their self-change and self-improvement, in particular in the system of training and retraining. It is shown that the actualization of resources of personal and professional adaptation of socio-economic specialists is facilitated by modern psychotechnologies (psychologically competent professional counseling, coaching, group psychological training, creative techniques and creativity development, methods of transactional analysis and art therapy, behavioral methods and techniques for self-regulation). system of their socio-psychological support and aimed at preventing burnout, negative deviance and destructive tendencies.

Keywords: *specialists of socio-economic profile, personal-professional adaptation, social-psychological parameters of personal-professional adaptation, psychological resources of personal-professional adaptation.*

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження визначається особливим положенням особистісно-професійної адаптації у життєвому та професійному шляху особистості. Повною мірою це стосується умов професійної діяльності соціономічного типу. Крім того, з особистісно-професійною адаптацією нерозривно пов'язаний процес успішної соціалізації фахівця на різних етапах професіогенезу, його соціальна зрілість (Попович, 2018). Особливої уваги у цьому аспекті потребує професійна діяльність фахівців соціономічного профілю, яка відрізняється від інших видів праці умовами і кінцевим результатом, який може бути непередбачуваним і призводити до таких явищ як емоційне вигорання, стан постійної тривоги і невротизації тощо (Вірна, 2013). У зв'язку з цим адаптаційний потенціал представників цих професій має бути високим, дозволяючи їм ефективно виконувати свої професійні обов'язки.

Отже, вивчення психологічних ресурсів особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічної галузі є актуальним завданням, яке піднімається в цій статті.

Аналіз останніх досліджень. Наразі у межах традиційних психологічних уявлень наявні дослідження щодо професійної придатності (Білоус, 2011; Блинова, 2016); завдань ефективного прогнозування успішності виконання професійної діяльності, спрямованих на удосконалення та підвищення ефективності праці, збереження й підтримки здоров'я професіонала, обумовлених збільшенням у постіндустріальному суспільстві кількості соціально-психологічних проблем, пов'язаних з адаптацією до умов професійної діяльності (Гуляс, 2010; Гура, 2012).

При цьому дослідження з означеної проблематики здебільшого виконані у галузі психології праці і частіше стосуються загальних й організаційних аспектів професійної адаптації (Пророк, 2012), або розкривають психофізіологічний контекст проблеми (Завацька, Савчук, 2017), і значно рідше в останні роки предметом спеціальних досліджень стає професійно-особистісна адаптація (Пілецька, 2015).

У науковому плані зазначені вище результати показують необхідність пошуку більш ранніх витоків професійної незадоволеності, стагнації і деформації фахівців соціономічного профілю. Усвідомлення цього висновку приводить до розуміння значущості вивчення проблеми особистісно-професійної адаптації фахівців до діяльності соціономічного типу вже на стадії оволодіння основами професії, а також поглибленого вивчення механізмів, які забезпечують сталий професійний розвиток на всіх вікових етапах, у тому числі й на етапі завершення професійної активності.

Мета дослідження полягає у тому, щоб виявити психологічні ресурси особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічної галузі. Завдання дослідження полягають у тому, щоб: 1) розкрити психологічні ресурси особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю; 2) визначити параметри їх професійної успішності в умовах сучасного соціуму.

Методи і методика дослідження. У дослідженні застосовано методи спостереження, бесіда, анкетування, аналіз документів, метод експертних оцінок, методики діагностики соціально-психологічних установок особистості у сфері мотивації і потреб, ціннісних орієнтацій, емоційного інтелекту, самооцінки; опитувальники здатності і готовності до са-

морозвитку та самопізнання; загальної самоефективності; самоактуалізації; рефлексивності, смисложиттєвих орієнтацій; комунікативної компетентності; стилю саморегуляції поведінки; ставлення до роботи, професійного вигорання; методики діагностики процесуальних показників діяльності фахівця соціономічного профілю та його задоволеності професією, за допомогою яких розкрито когнітивно-змістовні резерви особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю; з'ясовано значення творчого саморозвитку і самореалізації в професії, як ресурсів особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю; запропонована модель професійної успішності фахівців соціономічного профілю в умовах сучасного соціуму та проведено її операціоналізацію.

Виклад основних положень. Визначення когнітивно-змістовних резервів особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю показало, що прагнення до отримання соціально-психологічних знань (71,8% респондентів висловили зацікавленість в таких знаннях) можна розглядати як важливий ресурс їх особистісно-професійної адаптації. По-перше, як ресурс професійний: близько 41,2% фахівців соціономічного профілю готові до отримання наукової соціально-психологічної інформації з метою підвищення власної професійної компетентності; найбільші можливості з набуттям цих знань і своїм особистісним зростанням пов'язують вчителі та медичні працівники (фемп.=1,75; $p \leq 0,05$ і фемп.=2,22; $p \leq 0,01$ відповідно) ніж соціальні педагоги (фемп.=1,96; $p \leq 0,05$), які разом з тим також готові до їх професійного використання. Ще одним когнітивним ресурсом особистісно-професійної адаптації виступає звернення фахівців соціономічного профілю до проблем саморозвитку, рефлексії, самокорекції, що є актуальним для 28,5% респондентів. При цьому 44,1% респондентів відзначають універсальну природу соціально-психологічних знань, що дозволяє використовувати їх для вирішення широкого кола завдань поза професійною спеціалізацією у будь-якій сфері життєдіяльності.

Когнітивно-змістовні ресурси особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю визначалися також через дослідження психологічного часу респондентів. У результаті кореляційного аналізу були отримані зв'язки (при $p \leq 0,01$) психологічного віку з такими показниками, як реалізованість ($r=0,78$); самооцінка реалізованості ($r=0,56$); самооцінка психологічного віку ($r=0,76$); хронологічного віку ($r=0,89$); стажу роботи ($r=0,87$). Визначено кореляції психологічного віку з самооцінкою задоволеності в сьогоденні: роботою ($r=0,51$), сім'єю ($r=-0,04$), здоров'ям ($r=0,07$); з самооцінкою задоволеності в минулому: роботою ($r=0,29$), сім'єю ($r=-0,22$), здоров'ям ($r=-0,08$); з самооцінкою задоволеності в майбутньому: роботою ($r=-0,03$), сім'єю ($r=-0,34$), здоров'ям ($r=-0,17$). Отримані дані свідчать про те, що професійна діяльність є однією з головних сфер життя фахівця соціономічного профілю і найбільш значима задоволеність нею в сьогоденні, в чому знаходить підтвердження опора фахівця на генеративну функцію у соціономічній діяльності. Отже, ресурсом особистісно-професійної адаптації фахівця соціономічного профілю є генеративність, тобто внутрішня мотивація, яка визначає і підтримує його адаптацію в професії і через професію. Показником цього стали такі деривати мотиваційного простору особистості фахівця соціономічного профілю, як співвідношення самооцінок задоволеності діяльністю і реалізованістю у вигляді психологічного часу особистості.

З'ясовано, що дієвими ресурсами особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю є творче переживання і самореалізація в професії, зокрема під час дії вікової, професійної, соціокультурної кризи.

Показано, що творче переживання і самореалізація в професії позначається на особистості фахівця, допомагає йому виразити себе, свій досвід, репрезентувати власний метод і стиль діяльності, певною мірою реалізувати свою генеративну функцію. Важливе й те, що, включаючись у творчу діяльність, фахівець відчуває переживання, пов'язані з процесом творчості і досягненням результату (йдеться про специфічну пошуково-пізнавальну мотивацію, як показник внутрішнього стимулу до прояву творчого пошуку, джерело розвитку активності, ініціативи, самостійності і логіки пізнання). Ці процеси супроводжуються яскраво вираженим індивідуальним стилем розумової діяльності. Від-

бувається процес заміщення і витіснення деструктивних переживань, пов'язаних, зокрема, з віковими, професійними і соціокультурними кризами, тому в даній ситуації розвитку особистості творча діяльність набуває характеру не просто провідного виду діяльності, вона стає для особистості адаптаційною діяльністю, виконуючи психотерапевтичні для суб'єкта функції.

З'ясовано, що значним ресурсом особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю виступає прагнення до самостійного особистісного та професійного розвитку. Наголошується, що прагнення до саморозвитку можна розглядати як особистісну і професійну цінність, що надає фахівцям можливість відчувати осмисленість життя, задоволеність його процесом і результатами, а також досягати поставлених особистих і професійних цілей.

Показано, що процес особистісно-професійного саморозвитку обумовлений змістовними компонентами, які визначають, як мотиваційну готовність до саморозвитку, так і цінності й смисли життя. Змістовний блок компонентів особистісно-професійного саморозвитку представлений показником осмисленості життя, як чинника, що впливає на цей процес, і пов'язаний з готовністю до самопізнання, а також співвідноситься з рівнем комунікативної компетентності фахівців соціономічного профілю ($p \leq 0,01$). Так, результати кореляційного аналізу показали, що найбільша кількість статистично значимих зв'язків (при $p \leq 0,01$) існує між інтегральним рівнем осмисленості життя і показниками саморозвитку ($r=0,52$), готовністю до саморозвитку ($r=0,56$), рівнем самоактуалізації ($r=0,59$) і комунікативною компетентністю ($r=0,44$). Визначаються статистично значущі взаємозв'язки між рівнем саморозвитку і самоактуалізації ($r=0,39$), а також між рівнем саморозвитку і готовністю до саморозвитку ($r=0,45$). Статистично значущий взаємозв'язок виявлено між рівнем саморозвитку і самоставленням ($r=0,48$). Встановлено, що на особистісний та професійний саморозвиток фахівців соціономічного профілю впливає прагнення до творчої самоактуалізації. Ця властивість визначає усвідомлення фахівцем власних особистісних і професійних якостей і його спрямування до саморозвитку та самовдосконалення, що сприяє процесу особистісно-професійної адаптації.

Рефлексивний блок у структурі особистісно-професійного саморозвитку фахівців соціономічного профілю представлений готовністю до самопізнання і самоставлення, яке визначає рівень саморозвитку і впливає на прагнення до особистісного зростання і професійного самовдосконалення (при $p \leq 0,01$). Фахівець, який здійснює саморозвиток, більш позитивно ставиться до себе, володіє більш високим рівнем самоповаги і відчуває більшу осмисленість свого життя, а отже більш успішно відбувається процес його особистісно-професійної адаптації.

Дієво-практичний блок особистісно-професійного саморозвитку представлений комунікативною компетентністю, яка займає в його структурі одне з центральних місць, оскільки забезпечує гностичні і поведінкові основи для особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю. Респонденти з високим рівнем комунікативної компетентності більш активно розвиваються, оскільки володіють як рефлексивними, так і дієво-практичними способами особистісно-професійного саморозвитку, а отже є більш адаптованими у особистісно-професійному контексті.

Запропонована модель професійної успішності фахівців соціономічного профілю, розроблена на основі результативно-змістовних показників мотиваційно-ціннісної, компетентісно-функціональної та конативно-стильової складових їх особистісно-професійної адаптації:

$$Y = \text{Constant} + (-0,573)\text{ПМ} + 0,512\text{СПК} + 0,359\text{СТ} + 0,478\text{ГН} + e, \quad (1)$$

де Y – рівень успішності професійної діяльності фахівців соціономічного профілю; $\text{Constant} = 21,26$; e – помилка прогнозування ПМ – просоціальна мотивація; СПК – соціально-психологічна компетентність; СТ – самоактуалізація в творчості; ГН – генеративність.

Для побудови математичної моделі професійної успішності фахівців соціономічного профілю було проведено множинний регресійний аналіз із залученням респондентів з ви-

соким рівнем успішності професійної діяльності. Зазначимо, що, окрім прогнозування та оцінки ступеня вірогідності, множинний регресійний аналіз дозволяє визначити і те, які показники (незалежні змінні) є найбільш важливими для прогнозування, а які змінні можна виключити з прогностичної моделі.

Таблиця 1

Вихідні дані процедури лінійної регресії

Coefficients(a)					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig
	B	Std. Error	Betta		
(Constant)	21,26	12,02	-	2,340	,420
Соціально-психологічні установки	,488	,346	,369	,579	,731
Ціннісні орієнтації	1,2100E01	,239	,446	,487	,603
Емоційний інтелект	,260	,424	,560	,416	,364
Просоціальна мотивація	-,573	,430	,185	1,705	,283
Соціально-психологічна компетентність	,512	,673	,462	,960	,769
Самопізнання	,335	,229	,335	,531	,410
Саморозвиток	,422	,215	,187	,697	,494
Загальна самоефективність	3,930E-02	,587	,186	,295	-
Емоційне виснаження	2,962E-03	,510	,447	,468	,457
Напруженість у роботі	-,120	,588	,238	,389	,549
Самоактуалізація в творчості	,359	,709	,449	,592	,570
Генеративність	,478	,539	,195	,456	,120
Самоставлення	,031	,512	,439	,469	,319
Саморегуляція	,371	,021	,341	,508	,370
Рефлексивність	,445	,423	,705	,195	,439
Професійний перфекціонізм	,313	,614	,398	,307	,285
Самооцінка якості роботи	,570	,539	,662	,442	,221
Задоволеність роботою	4,159E-01	,387	,106	,770	,616
Допомога та психологічна підтримка в роботі	,467	,799	,398	,363	,375
Професійна культура	3,176E-02	,373	,175	,102	,262
Інтегративний індекс професійного вигорання	,349	,931	,705	,392	,473
Комунікативні здібності	,480	,244	,487	,289	,410
Самооцінка індивідуального стилю діяльності	,346	,549	,380	,541	,474

a Dependent Variable: Y – високий рівень успішності професійної діяльності фахівців соціономічного профілю

Спираючись на отримані результати (табл. 1), формула 1 набуває такого вигляду (2):

$$18,64 = 21,26 + (-0,573) \times 27,35 + 0,512 \times 5,89 + 0,359 \times 19,17 + 0,478 \times 6,36 + 0,11 \quad (2)$$

Слід зауважити, що вірогідність помилки при складанні такого прогнозу за представленою формулою – 0,11%. Отже, прогнозування успішності професійної діяльності фахівців соціономічного профілю за наданою формулою можна вважати цілком вірогідним.

Отримані дані дозволяють стверджувати, що найбільш впливовими компонентами, які зумовлюють прогностичну цінність визначення успішності професійної діяльності фахівців соціономічного профілю, є змістовний, рефлексивний і дієво-практичний блоки особистісно-професійного розвитку.

Забезпечення професійної успішності фахівців соціономічного профілю у представленій моделі передбачало з'ясування методологічних основ фахової підготовки і перепідготовки фахівців та визначення їх принципів, в якості яких виступали: принцип урахування індивідуально-типологічних і вікових особливостей, а також логіки професіогенезу (специфіки кожного з етапів становлення фахівця як суб'єкта професійної діяльності); принцип діалогізації; принцип інтеграції сучасних досягнень різних наукових галузей, практики професійної соціономічної діяльності; принцип розвитку рефлексивності, активності, ініціативності, відповідальності всіх учасників процесу на всіх його етапах; принцип варіативності (і в певній мірі регіональної обумовленості) профілів і змістовно-методичного базису підготовки та перепідготовки фахівців соціономічного профілю; принцип прогностичності (випереджального характеру) підготовки в контексті еволюції інституту соціального захисту і підтримки особистості в умовах сучасному соціуму.

Модель передбачала також проведення багатофакторного моніторингу результатів особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю в періоди навчання та самостійної професійної діяльності. Так, проведений відстрочений контроль самостійної професійної діяльності випускників закладів вищої освіти (учасників експерименту) підтвердив тенденцію успішності процесу їх особистісно-професійної адаптації ($p \leq 0,05$) та професійної діяльності і якості життя в цілому.

Виявлено, що актуалізації ресурсів особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю сприяють сучасні психотехнології (психологічно компетентне професійне консультування, коучинг, груповий психологічний тренінг, креативні техніки та розвиток творчості, методи транзактного аналізу та арт-терапії, поведінкові методи і техніки саморегуляції), задіяні в системі їх соціально-психологічного супроводу і спрямовані на профілактику професійного вигорання, негативної девіантності і деструктивних тенденцій.

Висновки. Проведений аналіз психологічних ресурсів особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічної галузі дає змогу прийти до певних результатів, в яких підтверджується гіпотеза дослідження:

1. Встановлено, що провідними ресурсами особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю є: в цінностях – самоактуалізація в творчості, в змісті – генеративність, тобто внутрішня мотивація особистості фахівця, яка визначає і підтримує процес його адаптації в професії і через професію, та показниками яких виступають такі деривати професійної успішності, як співвідношення самооцінок задоволеності діяльністю і реалізованістю у вигляді психологічного часу особистості.

2. З'ясовано, що когнітивною та інструментальною основою процесу особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю є соціально-психологічна компетентність, яка забезпечує рефлексивний і конативний ресурси їх самозмінювання і самовдосконалення, зокрема в системі професійної підготовки та перепідготовки.

3. Показано, що актуалізації ресурсів особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічного профілю сприяють сучасні психотехнології (психологічно компетентне професійне консультування, коучинг, груповий психологічний тренінг, креативні техніки та розвиток творчості, методи транзактного аналізу та арт-терапії, поведінкові методи і техніки саморегуляції), задіяні в системі їх соціально-психологічного супроводу і спрямовані на профілактику професійного вигорання, негативної девіантності і деструктивних тенденцій.

4. *Перспективним* напрямом подальших досліджень у контексті запропонованої нами тематики може бути акцентування уваги на вивченні концептів особистісно-професійної адаптації фахівців інших професій; розробці тренінгових заходів з розвитку особистісно-професійної адаптації фахівців відповідно до різновиду їх професійної специфікації та з урахуванням вікового та гендерного аспектів; пошуку шляхів оптимізації особистісно-професійної адаптації фахівців у кризові періоди життя та на етапі вторинної професіоналізації особистості.

1. Білоус Р. М. Психологічна структура та ознаки професійного наміру особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 4. С. 70–75.
2. Блинова О. Є. Соціально-психологічні засади дослідження кризи професійної ідентичності фахівців. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. Херсон : Гельветика, 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 116–121.
3. Вірна Ж. П. Сучасні напрями психологізації професійної підготовки фахівців : монографія. Запоріжжя, 2013. Т. 3. 287 с.
4. Гуляс І. А. Психологія перфекціонізму. Чернівці : Прут, 2010. 272 с.
5. Гура Т. Є. Розвиток професійного мислення майбутніх психологів: теоретико-методологічний аспект : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2012. 303 с.
6. Завацька Н. Є., Савчук О. А. Професійний розвиток та індивідуальні стилі управління в соціономічній галузі. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Роль вищої освіти в соціально-економічному розвитку країни: світовий та національний досвід»*, (3–4 лист. 2017 р.). Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. С. 126–128.
7. Пілецька Л. С. Мобільність як необхідна умова професійного становлення особистості. *Психологія і особистість* : наук. журнал Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України; Полтавського нац. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. № 2 (8). Ч. 1. С. 243–257.
8. Пілецька Л. С. Психологічні особливості професійної самосвідомості молоді. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. Херсон : Гельветика, 2015. Вип. 1–2. С. 135–145.
9. Попович І. С. Вплив соціально-психологічних очікувань на професійне зростання та професійне здоров'я фахівців. *Теоретичні і прикладні проблеми психології* : зб. наук. праць Східноукраїнського національного ун-ту імені В. Даля. Северодонецьк : Вид-во СЧУ імені В. Даля, 2018. № 2 (46). С. 129–139.
10. Пророк Н. В. Професійне становлення практичного психолога : монографія. Київ : Канцлер, 2012. 471 с.

REFERENCES

1. Bilous R. M. (2011). Psykholohichna struktura ta oznaky profesiinoho namiru osobystosti [Psychological structure and signs of professional intention of the individual]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, 4, 70–75 [in Ukrainian].
2. Blynova O. Ye. (2016). Sotsialno-psykholohichni zasady doslidzhennia kryzy profesiinoyi identychnosti fakhivtsiv [Socio-psychological principles of research of the crisis of professional identity of specialists]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Psykholohichni nauky*. Kherson: Helvetyka, 6, Vol. 2, 116–121 [in Ukrainian].
3. Virna Zh. P. (2013). Suchasni napriamy psykholohizatsii profesiinoyi pidhotovky fakhivtsiv [Modern directions of psychologization of professional training]: monohrafiia. Zaporizhzhia, Vol. 3 [in Ukrainian].
4. Hulias I. A. (2010). Psykholohiia perfektsionizmu [Psychology of perfectionism]. Chernivtsi: Prut. 272 p. [in Ukrainian].
5. Hura T. Ie. (2012). Rozvytok profesiinoho myslennia maibutnikh psykholohiv: teoretyko-metodolohichniy aspekt [Development of professional thinking of future psychologists: theoretical and methodological aspect]: monohrafiia. Zaporizhzhia: KPU [in Ukrainian].
6. Zavatska N. Ye., Savchuk O. A. (2017). Profesiinyi rozvytok ta indyvidualni styli upravlinnia v sotsionomichnii haluzi [Professional development and individual management styles in the socioeconomic field]. *Materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Rol vyshchoi osvity v sotsialno-ekonomichnomu rozvytku krainy: svitovyi ta natsionalnyi dosvid»*, 3–4 lyst. 2017 r. Odesa: Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova, 126–128 [in Ukrainian].
7. Piletska L. S. (2015). Mobilnist yak neobkhidna umova profesiinoho stanovlennia osobystosti [Mobility as a necessary condition for professional development of personality]. *Psykholohiia i osobystist: nauk. zhurnal Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostyuka NAPN Ukrainy; Poltavskoho nats. ped. un-tu imeni V. H. Korolenka*, 2 (8), Ch. 1: Poltava, 243–257 [in Ukrainian].
8. Piletska L. S. (2015). Psykholohichni osoblyvosti profesiinoyi samosvidomosti molodi [Psychological features of professional self-consciousness of youth]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Psykholohichni nauky*. Kherson: Helvetyka, 1–2, 135–145 [in Ukrainian].

9. Popovych I. S. (2018). Vplyv sotsialno-psykholohichnykh ochikuvan na profesiine zrostannia ta profesiine zdorovia fakhivtsiv [The impact of socio-psychological expectations on professional growth and professional health of professionals]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii: zb. nauk. prats Skhidnoukrainskoho natsionalnoho un-tu imeni V. Dalia*. Sievierodonetsk: Vyd-vo SNU imeni V. Dalia, 2 (46), 129–139 [in Ukrainian].

10. Prorok N. V. (2012). Profesiine stanovlennia praktychnoho psykholoha [Professional development of a practical psychologist]: monohrafiia. Kyiv: Kantsler [in Ukrainian].

Жигаренко І. Психологічні ресурси особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічної галузі. Психологія особистості. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2021. Т. 11. № 1. С. 31–38. DOI: 10.15330/ps.11.1.31-38
